

Rozkład materiału nauczania z biologii dla klasy 3 szkoły ponadpodstawowej dla zakresu rozszerzonego oparty na Programie nauczania biologii – Biologia na czasie

Nr lekcji	Temat lekcji	Treści nauczania	Liczba godzin na realizację	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
1. Organizm człowieka jako funkcjonalna całość							
1.	Organizacja pracy na lekcjach biologii. Powtórzenie wiadomości z klas 1 i 2		1	organizacja pracy na lekcjach biologii powtórzenie wiadomości o metodyce badań biologicznych powtórzenie wiadomości o związkach chemicznych, budowie komórek i metabolizmie powtórzenie wiadomości o budowie i fizjologii organizmów		przypomnienie zasad komunikacji między uczniem a nauczycielem ustalenie liczby sprawdzianów i zasad poprawiania ocen pogadanka na temat związków chemicznych, budowy komórki, metabolizmu, budowy i fizjologii organizmów	program nauczania podręcznik karty pracy WZO PZO projektor Multiteka
2.	Miejsce człowieka w systemie klasyfikacji organizmów	systematyka człowieka unikatowe cechy człowieka pokrewieństwo między człowiekiem a innymi zwierzętami	1	ustalanie przynależności systematycznej człowieka określanie pokrewieństwa człowieka z innymi zwierzętami na podstawie analizy drzewa rodowego przedstawianie pokrewieństwa między człowiekiem a innymi naczelnymi przedstawianie cech odróżniających człowieka od małych człokształtnych	V.1, V.3, XVI.19, XVI.20	pogadanka dotycząca przynależności systematycznej człowieka (z wykorzystaniem plansz z drzewem rodowym człowieka) pogadanka heurystyczna na temat pokrewieństwa między człowiekiem a innymi naczelnymi uczniowska	plansze z drzewem rodowym człowieka podręcznik karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne prezentacja multimedialna

						prezentacja multimedialna pt. <i>Unikatowe cechy człowieka</i>	
						• uzupełnianie kart pracy	
3.	Hierarchiczna budowa organizmu człowieka	• poziomy organizacji budowy ciała • układy narządów i ich funkcje • współpraca między układami narządów	1	• wykazywanie związku między budową narządów a pełnioną przez nie funkcją • przedstawianie funkcjonalnych powiązań między narządami w obrębie układu • przedstawianie funkcjonalnych powiązań między układami narządów w obrębie organizmu • przedstawianie elementów hierarchicznej budowy organizmu • omawianie głównych funkcji poszczególnych układów narządów	XI.1.3, XI.1.4, XI.1.5	• pogadanka na temat hierarchicznej budowy organizmu (za pomocą planszy, rysunku lub modelu budowy ciała człowieka) • charakteryzowanie budowy i roli układów narządów • praca w grupach – rozsypanka wyrazowa: budowa i rola układów narządów • metody aktywizujące – praca w grupach (analizowanie schematów, grafów, plansz oraz ilustracji zawartych w atlasach anatomicznych człowieka)	• model budowy ciała człowieka • plansze, schematy • atlasy anatomiczne • do rozsypanki wyrazowej: kartki z nazwami narządów i ich budową • projektor Multiteka • zasoby multimedialne
4.	Homeostaza	• definicja homeostazy • mechanizmy homeostatyczne • termoregulacja • stałocieplność • endotermiczność • termogeneza	1	• wyjaśnianie terminów: <i>homeostaza, stałocieplność, endotermiczność, rytmy biologiczne, zegar biologiczny, rytm dobowy</i> • przedstawianie wybranych parametrów utrzymywanych w organizmie człowieka na stałym poziomie	XI.1.6, XI.1.7, XI.2.8.c	• pogadanka heurystyczna na temat homeostazy • prezentacja dotycząca mechanizmów homeostatycznych • uczniowska prezentacja	• podręcznik • schematy • rysunki • plansze • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby

		• utrzymywanie prawidłowego ciśnienia krwi • osmoregulacja • rytmy biologiczne • rytm dobowy • zegar biologiczny		• omawianie mechanizmów homeostatycznych • omawianie mechanizmów termoregulacji • wyjaśnianie różnicy między termogenezą drżeniową a termogenezą bezdrżeniową • omawianie mechanizmu regulacji ciśnienia krwi • omawianie cyklicznych zmian wybranych parametrów życiowych (temperatury ciała, ciśnienia krwi, wydzielania hormonów, działania autonomicznego układu krwionośnego, sekwencji snu i czuwania) w ciągu doby u człowieka • wyjaśnianie zaburzeń rytmu dobowego i ich skutków dla organizmu		multimedialne dotycząca termoregulacji, osmoregulacji i regulacji poziomu ciśnienia krwi • pogadanka na temat aktywności człowieka w ciągu doby • dyskusja na temat wpływu urządzeń emitujących niebieskie światła na spokojny sen • praca w grupach – uzupełnianie kart pracy	multimedialne • prezentacja multimedialna
2. Układ powłokowy							
5.	Układ powłokowy u zwierząt	• funkcje powłoki ciała • powłoki ciała u zwierząt bezkręgowych • powłoki ciała strunowców • skóra kręgowców • wytwory skóry właściwej • wytwory naskórka • skóra kręgowców	1	• omawianie pokryć ciała u zwierząt (pinakoderma, epiderma, wór powłokowo-mięśniowy, neoderma, nabłonek z oskórkiem, skóra) • wskazywanie funkcji powłoki ciała • wykazywanie związku między funkcją powłoki ciała a środowiskiem życia zwierząt • omawianie wytworów naskórka u poszczególnych gromad kręgowców • wskazywanie wytworów skóry właściwej u kręgowców • wykazywanie związku między budową a funkcją skóry kręgowców	XI.2.8.a, XI.2.8.b	• piramida priorytetów dotyczących roli powłoki ciała – praca z wykorzystaniem tekstów źródłowych • burza mózgów na temat wytworów naskórka i skóry właściwej kręgowców • uzupełnianie kart pracy	• materiały źródłowe • podręcznik • preparaty trwałe, modele wytworów naskórka • karty pracy
6.	Budowa	• budowa skóry • budowa naskórka	1	• omawianie warstw skóry • charakteryzowanie poszczególnych	XI.1.1, XI.1.3,	• animacja lub pogadanka na temat	• model trójwymiarowy

	i funkcje skóry	i jego funkcje • tkanka podskórna i jej funkcje • funkcje skóry • wytwory naskórka • gruczoły naskórka • udział skóry w odbiorze bodźców • udział skóry w termoregulacji • rola skóry w syntezie witaminy D₃		elementów skóry • charakteryzowanie funkcji receptorowej skóry • wyjaśnianie roli skóry w termoregulacji • charakteryzowanie wytworów naskórka • omawianie budowy i funkcji gruczołów łojowych, potowych i mlekowych • wyjaśnianie mechanizmu syntetyzowania witaminy D₃ przez skórę • zaplanowanie i przeprowadzenie badania gęstości rozmieszczenia receptorów dotyku w skórze wybranych części ciała	XI.2.8.b, XI.2.8.c	budowy skóry • obserwacja mikroskopowa budowy skóry • uczniowska prezentacja multimedialna na temat wytworów naskórka i skóry właściwej • pogadanka heurystyczna dotycząca skóry jako narządu czucia powierzchniowego • badanie gęstości rozmieszczenia receptorów dotyku w skórze wybranych części ciała • uzupełnianie kart pracy	budowy skóry • mikroskopy • preparaty mikroskopowe trwałe przekroju poprzecznego skóry • materiały potrzebne do przeprowadzenia badania gęstości rozmieszczenia receptorów dotyku: drut, linijka • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja
7.	Higiena i choroby skóry	• zasady higieny skóry • diagnostyka chorób skóry • wpływ nadmiaru promieniowania słonecznego na skórę • oparzenia słoneczne	1	• omawianie zasad higieny skóry • ocenianie wpływu nadmiernej ekspozycji na promieniowanie UV na skórę • omówienie metod diagnostycznych w dermatologii: dermatoskopia, badanie histopatologiczne • wykazywanie związku między nadmierną ekspozycją na promieniowanie UV a procesem	XI.2.8.e	• pogadanka na temat zasad higieny skóry • metoda metaplanu – charakteryzowanie wybranych chorób skóry • praca z tekstem źródłowym na temat czarniaka i raka podstawno-	• flamastry, arkusze szarego papieru, kolorowe karteczki, magnesy • materiały źródłowe • podręcznik

		• fotostarzenie się skóry • choroby skóry		starzenia się skóry i zwiększonym ryzykiem wystąpienia chorób i zmian skórnych • omawianie przyczyn powstawania czerniaka, zasad jego diagnostyki, leczenia i profilaktyki • przedstawianie czynników przyspieszających starzenie się skóry		komórkowego • metoda kosza i walizki – ocenianie prawidłowych i nieprawidłowych zachowań dotyczących higieny skóry i ryzyka zachorowania na choroby skóry	• pakiet zdań do kosza i walizki
8.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziałów <i>Organizm człowieka jako funkcjonalna całość</i> oraz <i>Układ powłokowy</i>	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o organizmie człowieka jako funkcjonalnej całości i o układzie powłokowym	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności dotyczących organizmu człowieka jako funkcjonalnej całości i układu powłokowego		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania</i> i <i>Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
3. Układ ruchu							
9.	Ruch u zwierząt	• ruch rzęskowy • ruch mięśniowy • szkielet zewnętrzny • szkielet wewnętrzny • szkielet hydrauliczny • poruszanie się zwierząt w środowisku lądowym	1	• wyjaśnianie terminu: <i>ruch hydrauliczny</i> • przedstawianie rodzajów ruchu u zwierząt: ruch rzęskowy i ruch mięśniowy • podawanie przykładów zwierząt poruszających się ruchem rzęskowym i ruchem mięśniowym • wykazywanie związku między środowiskiem życia a sposobem poruszania się zwierząt • wyjaśnianie mechanizmów ruchu rzęskowego i ruchu mięśniowego	XI.2.7.a, XI.2.7.b, XI.2.7.c	• uczniowska prezentacje multimedialne na temat sposobów poruszania się zwierząt • pogadanka heurystyczna dotycząca roli szkieletów w poruszaniu się • burza mózgów na	• podręcznik • ilustracje, plansze • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna

		i wodnym • lot czynny i lot aktywny		• omawianie znaczenia rzęsek, wici i komórek kołnierzykowych w wykonywaniu ruchu • omawianie znaczenia mięśni poprzecznie prążkowanych oraz szkieletu zewnętrznego i szkieletu wewnętrznego podczas wykonywania ruchów • porównanie szkieletu zewnętrznego ze szkieletem wewnętrznym • analizowanie współdziałania mięśni ze szkieletem: hydraulicznym, zewnętrznym, wewnętrznym • porównywanie lotu biernego z lotem czynnym		temat tego, czy środowisko ma wpływ na poruszanie się zwierząt • uzupełnianie kart pracy	
10.	Budowa i funkcje szkieletu	• podział układu ruchu • budowa i funkcje szkieletu • właściwości kości a ich funkcje • elementy szkieletu osiowego • szkielet kończyn • podział kości • budowa zewnętrzna i budowa wewnętrzna kości długiej	1	• rozróżnianie części czynnej i części biernej układu ruchu • omawianie funkcji i rozwoju szkieletu • analizowanie budowy chemicznej kości i wynikających z niej właściwości mechanicznych • wykazywanie związku między budową i właściwościami kości a pełnionymi przez nie funkcjami • rozróżnianie kości pod względem ich kształtu: długie, krótkie, płaskie, różnokształtne • charakteryzowanie budowy kości długiej • analizowanie budowy szkieletu wewnętrznego (na schemacie, modelu, fotografii) jako wyrazu adaptacji do środowiska i trybu życia • rozpoznawanie tkanki kostnej pod mikroskopem	XI.1.1, XI.1.3, XI.2.7.d, XI.2.7.k	• burza mózgów na temat funkcji szkieletu • pogadanka dotycząca ogólnej budowy szkieletu z użyciem modelu, rysunku, schematu, animacji • analizowanie budowy kości na przykładzie kości długiej • obserwacje mikroskopowe preparatów trwałych tkanek tworzących kości • praca w grupach – uzupełnianie kart pracy	• model budowy szkieletu człowieka • atlas anatomiczny • ilustracje lub modele różnych kości człowieka • mikroskopy • preparaty trwałe tkanki kostnej i chrzęstnej • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • animacja

11.	Rodzaje połączeń kości	• podział połączeń kości • rodzaje i budowa połączeń ścisłych • budowa stawu i funkcje budujących go elementów • rodzaje stawów	1	• rozpoznawanie rodzaju połączeń kości na modelu lub schemacie • omawianie funkcji połączeń kości • charakteryzowanie połączeń ścisłych: chrząstkozrostów, kośćciorostów, szwów • analizowanie budowy stawu • omawianie funkcji poszczególnych elementów stawu • klasyfikowanie stawów: staw obrotowy, staw zawiasowy, staw siodełkowy, staw elipsoidalny, staw kulisty, staw płaski • porównywanie budowy i funkcji stawów wyróżnionych ze względu na zakres wykonywanych ruchów oraz kształt powierzchni stawowych	XI.2.7.e, XI.2.7.l	• identyfikowanie rodzajów połączeń kości na modelu szkieletu, rysunku, schemacie, animacji • analizowanie budowy stawu na podstawie schematu lub prezentacji multimedialnej • praca w grupach – omawianie funkcji elementów stawu • praca w grupach – porównywanie rodzajów stawów przy użyciu modeli stawów (także wykonanych przez uczniów samodzielnie z plasteliny lub modeliny) • uzupełnianie kart pracy	• model budowy szkieletu człowieka • modele połączeń stałych • modele stawów • atlasy anatomiczne • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja
12.	Elementy szkieletu	• budowa i rola elementów szkieletu osiowego • budowa czaszki • elementy mózgowcazki i twarzoczaszki • zatoki przynosowe • budowa kręgosłupa i kręgu • rodzaje kręgow • naturalne	1	• poznawanie elementów szkieletu osiowego • omawianie budowy i funkcji mózgowcazki i twarzoczaszki • charakteryzowanie zatok przynosowych • charakteryzowanie budowy i funkcji kręgosłupa • opisywanie budowy kręgu • rozpoznawanie rodzajów kręgow • wykazywanie związku między budową kręgu a przystosowaniem do pełnienia określonych funkcji	XI.2.7.m	• pogadanka na temat elementów szkieletu • analizowanie budowy szkieletów: osiowego, kończyn wolnych i obręczy z wykorzystaniem modeli, plansz schematów lub animacji • praca w grupach – rozpoznawanie kości	• model trójwymiarowy szkieletu • plansze, schematy • do konkursu: zdjęcia rentgenowskie, modele kości • atlas anatomiczny • projektor

		krzywizny kręgosłupa • budowa i funkcje klatki piersiowej • budowa obręczy barkowej i wolnej kończyny górnej • budowa obręczy miednicowej i wolnej kończyny dolnej		• charakteryzowanie naturalnych krzywizn kręgosłupa – kifozy i lordozy • omawianie budowy i funkcji klatki piersiowej • omawianie budowy i funkcji kości kończyny górnej i kończyny dolnej • poznawanie budowy i funkcji obręczy miednicowej i obręczy barkowej • porównywanie budowy miednicy kobiety z budową miednicą mężczyzny		(konkurs)	Multiteka • zasoby multimedialne • animacja
13. 14.	Budowa i funkcjonowanie układu mięśniowego	• mięśnie szkieletowe i ich podział • przykłady mięśni szkieletowych i ich funkcje • hierarchiczna budowa mięśnia szkieletowego • budowa sarkomeru • współdziałanie i antagonizm mięśni szkieletowych • molekularny mechanizm skurczu mięśnia • źródła energii dla mięśni • włókna mięśniowe • długi tlenowy • rodzaje skurczów mięśniowych • jednostka motoryczna	2	• wyjaśnianie terminów: <i>mięśnie synergistyczne i antagonistyczne, jednostka motoryczna, skurcz: tężcowy, izometryczny, izotoniczny, auksotoniczny</i> • rozpoznawanie tkanki mięśniowej szkieletowej pod mikroskopem • wskazywanie głównych mięśni szkieletowych i ich funkcji • omawianie budowy mięśnia szkieletowego • przedstawianie hierarchicznej budowy mięśnia szkieletowego (filamenty aktynowe i miozynowe, miofibrylla, włókno mięśniowe, brzusiec mięśnia) • wyjaśnianie na podstawie schematu molekularnego mechanizmu skurczu mięśnia • charakteryzowanie budowy i funkcji sarkomeru • opisywanie współdziałania mięśni w wykonywaniu ruchów • wyjaśnianie antagonistycznego działania mięśni w wykonywaniu ruchów • przedstawianie sposobu pozyskiwania	XI.1.1, XI.2.7.f, XI.2.7.g, XI.2.7.h, XI.2.7.i, XI.2.7.j	• obserwacje mikroskopowe preparatów trwałych tkanki mięśniowej szkieletowej • rozpoznawanie głównych mięśni szkieletowych budujących ciało człowieka na schemacie, ilustracji, animacji, prezentacji • prezentacja multimedialna dotycząca mechanizmu skurczu mięśnia szkieletowego • animacja prezentująca antagonistyczne działanie mięśni szkieletowych • pogadanka na temat przemian biochemicznych zachodzących podczas	• mikroskopy • preparaty trwałe tkanki mięśniowej poprzecznie prążkowanej szkieletowej • schematy • podręcznik • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja

		mięśnia		ATP niezbędnego do skurczu mięśnia • charakteryzowanie przemian biochemicznych zachodzących podczas długotrwałej pracy mięśni • wyjaśnianie zjawiska długu tlenowego • porównywanie włókien mięśniowych czerwonych z włóknami mięśniowymi białymi • charakteryzowanie rodzajów skurczów mięśni szkieletowych • wykazywanie znaczenia skurczu tężcowego w funkcjonowaniu układu ruchu		długotrwałej pracy mięśni • dla uczniów chętnych analiza treści z podręcznika: w jaki sposób zachodzą skurcze mięśni gładkich oraz jaki jest mechanizm skurczu mięśnia gładkiego (treści wykraczające poza podstawę programową)	
15.	Higiena i choroby układu ruchu	• wpływ diety i aktywności fizycznej na układ ruchu • doping i jego wpływ na organizm • choroby i zaburzenia układu ruchu • profilaktyka zaburzeń i chorób układu ruchu	1	• wykazywanie wpływu diety oraz stosowania suplementów diety na stan kości i mięśni człowieka • wyjaśnianie wpływu aktywności fizycznej na zdrowie • charakteryzowanie urazów mechanicznych układu ruchu i ich skutków • wskazywanie cech prawidłowej postawy ciała i wymienianie skutków nieprawidłowej postawy ciała • omawianie wad postawy • wyjaśnianie zasad postępowania w celu zapobiegania wadom postawy • omawianie przyczyn i skutków płaskostopia • porównywanie budowy stopy zbudowanej prawidłowo z budową stopy płaskiej • charakteryzowanie chorób układu ruchu na przykładzie krzywicy i osteoporozy • omawianie sposobu działania	XI.2.7.n, XI.2.7.o	• pogadanka heurystyczna na temat właściwego żywienia, jego znaczenia dla stanu kości i mięśni oraz wpływu stosowania suplementów diety na układ ruchu • dyskusja na temat wpływu aktywności fizycznej na rozwój oraz stan kości i mięśni • obserwowanie wad postawy na zdjęciach rentgenowskich i planszach • porównywanie odcisku stopy o prawidłowej budowie z odciskiem stopy z płaskostopiem	• zdjęcia rentgenowskie • schematy • odciski stóp – stopy prawidłowo zbudowanej i stopy płaskiej • materiały źródłowe • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna

				wybranych środków dopingujących i skutków ich stosowania		• uczniowska prezentacja na temat osteoporozy i krzywicy • dyskusja na temat stosowania dopingu w sporcie z wykorzystaniem tekstów źródłowych	
16.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Układ ruchu</i>	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie ruchu	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności dotyczących układu ruchu		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
17.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziałów: <i>Organizm człowieka jako funkcjonalna całość, Układ powłokowy, Układ ruchu</i>	praca klasowa – <i>Organizm człowieka jako funkcjonalna całość, Układ powłokowy, Układ ruchu</i>	1	• sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziałów: <i>Organizm człowieka jako funkcjonalna całość, Układ powłokowy, Układ ruchu</i>		• pakiet zadań sprawdzających dla każdego ucznia z rozdziałów: <i>Organizm człowieka jako funkcjonalna całość, Układ powłokowy, Układ ruchu</i>	• Generator testów
4. Układ pokarmowy							
18.	Odżywianie się zwierząt	• sposoby pobierania pokarmu	1	• wyjaśnianie terminów: <i>organizmy heterotroficzne (cudzożywne), trawienie</i> • omawianie trawienia	XI.2.1.a, XI.2.1.b	• rozsypanka wyrazowa dotycząca podziału zwierząt ze względu	• do rozsypanki wyrazowej: kartki

		• trawienie zewnętrzny-komórkowe • trawienie wewnętrzny-komórkowe • podział zwierząt ze względu na wielkość i stan skupienia spożywanego pokarmu • ewolucja układu pokarmowego • podział zwierząt ze względu na rodzaj spożywanego pokarmu • porównanie długości przewodów pokarmowych roślinożercy i drapieżnika • przystosowania zwierząt do rodzaju spożywanego pokarmu		zewnętrzny-komórkowego i wewnętrzny-komórkowego • poznawanie zwierząt w zależności od wielkości i stanu skupienia spożywanego pokarmu: makrofagi, mikrofagi, płynożercy • omawianie ewolucji układu pokarmowego • poznawanie zwierząt w zależności od rodzaju spożywanego pokarmu: roślinożerne, mięsożerne, wszystkożerne, saprofagi, pasożyty • porównywanie długości przewodów pokarmowych roślinożercy i drapieżnika • przedstawianie adaptacji w budowie i funkcjonowaniu układów pokarmowych zwierząt do rodzaju pokarmu oraz do sposobu jego pobierania		na sposoby odżywiania • pogadanka heurystyczna na temat trawienia wewnętrzny-komórkowego i zewnętrzny-komórkowego • prezentacja multimedialna dotycząca podziału zwierząt w zależności od wielkości i stanu spożywanego pokarmu oraz od rodzaju spożywanego pokarmu • metoda oś czasu – ewolucja układów pokarmowych u zwierząt • praca z tekstem źródłowym – przystosowania zwierząt do rodzaju spożywanego pokarmu	z nazwami grup i przykładami zwierząt • plansza z ogólnym planem budowy • schemat osi czasu, kartki z nazwami grup zwierząt oraz ilustracje lub nazwy narządów ich układów pokarmowych • materiały źródłowe • podręcznik • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna
19.	Organiczne składniki pokarmowe	• sacharydy jako główne źródło energii • podział węglowodanów na przyswajalne i nieprzyswajalne	1	• wyjaśnianie terminu: <i>bilans azotowy</i> • wskazywanie funkcji organicznych składników pokarmowych • omawianie węglowodanów przyswajalnych wraz z ich przykładami • przedstawianie roli błonnika • dokonywanie podziału białek	XI.2.1.c, XI.2.1.k	• praca w grupach – mapa mentalna na temat roli, podziału i źródeł składników pokarmowych • burza mózgów na temat błonnika	• materiały do mapy mentalnej: flamastry, arkusze szarego papieru,

		• błonnik pokarmowy i jego funkcja • białka jako budulec organizmu • podział aminokwasów na endogenne i egzogenne • białka pełnowartościowe i niepełnowartościowe • źródła białek dla organizmu • funkcje tłuszczu właściwych • funkcje NNKT i ich źródła • cholesterol i jego przemiany w organizmie • zapotrzebowanie organizmu na składniki pokarmowe		na pełnowartościowe i niepełnowartościowe • omawianie znaczenia białek pełnowartościowych i niepełnowartościowych • wskazywanie sposobu poprawnego łączenia pokarmu roślinnego • przedstawianie funkcji lipidów, w tym NNKT • analizowanie zapotrzebowania organizmu na poszczególne składniki pokarmowe • wskazywanie produktów bogatych w określone organiczne składniki pokarmowe • omawianie powstawania i przemian cholesterolu w organizmie • wyjaśnianie przyczyn rozwoju miażdżycy		• pogadanka heurystyczna, film lub prezentacja multimedialna na temat zawartości składników pokarmowych w produktach i dobowego zapotrzebowania na składniki pokarmowe • uzupełnianie kart pracy	kolorowe kartki • podręcznik • karty pracy • zdjęcia oraz schematy przedstawiające zawartość składników pokarmowych w określonych produktach wraz ze stopniem zaspokajania przez nie dobowego zapotrzebowania na te składniki • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • film
20. 21.	Rola witamin. Nieorganiczne składniki pokarmowe	• podział witamin • zapotrzebowanie organizmu na witaminy • hipowitaminoza • awitaminoza • hiperwitaminoza • charakterystyka, funkcje i źródła	2	• klasyfikowanie witamin ze względu na rozpuszczalność w tłuszczach i w wodzie oraz podawanie przykładów witamin z obu grup • wskazywanie funkcji, skutków niedoboru oraz źródeł witamin • omawianie zapotrzebowania na witaminy	XI.2.1.c, XI.2.1.k	• pogadanka heurystyczna lub prezentacja na temat witamin, źródeł ich występowania oraz zawartości w organizmie • metoda 5x5 – podział i charakteryzowanie	• opakowania po produktach spożywczych wraz z informacjami o zawartości składników mineralnych i witamin

		witamin • znaczenie i właściwości wody • bilans wodny człowieka • ośrodek pragnienia • podział składników mineralnych na makroelementy i mikroelementy oraz ich funkcje		• omawianie zaburzeń związanych z brakiem, niedoborem oraz nadmiarem witamin (awitaminoza, hipowitaminoza, hiperwitaminoza) • charakteryzowanie witamin pod względem ich występowania, funkcji oraz skutków ich niedoboru i nadmiaru w organizmie • dokonywanie podziału składników mineralnych na makroelementy i mikroelementy • charakteryzowanie makroelementów i mikroelementów pod względem funkcji, źródła ich występowania oraz skutków ich niedoboru w organizmie • omawianie właściwości wody i jej znaczenia dla funkcjonowania organizmu • analizowanie zawartości wody w wybranych produktach spożywczych • omawianie czynników wpływających na zapotrzebowanie organizmu na wodę • analizowanie bilansu wodnego człowieka • wyjaśnianie roli ośrodka pragnienia oraz jego powiązań z ośrodkiem termoregulacji		witamin rozpuszczalnych w tłuszczach i rozpuszczalnych w wodzie • uzupełnianie kart pracy • gra dydaktyczna dotycząca składników mineralnych (memory) • praca w grupach – obliczanie bilansu wodnego człowieka i prezentacja wyników na forum klasy • metoda aktywizująca – skrzynka pytań	• materiały źródłowe • karty do gry memory z nazwami i znaczeniem makroelementów i mikroelementów • kartki z pytaniami do skrzynki pytań • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna
22. 23.	Budowa i funkcje układu pokarmowego	• elementy układu pokarmowego • funkcje przewodu pokarmowego i gruczołów trawiennych • budowa ścian przewodu	2	• omawianie budowy i roli poszczególnych elementów układu pokarmowego • wykazywanie związku między budową danego elementu układu pokarmowego a pełnioną przez niego funkcją • poznawanie roli gruczołów układu pokarmowego	XI.1.3, XI.2.1.d, XI.2.1.e XI.2.1.g, XI.2.1.h, XI.2.1.i	• analizowanie budowy układu pokarmowego, zębów i kosmków jelitowych na podstawie rysunków, animacji, plansz oraz atlasów anatomicznych	• atlasy anatomiczne, schematy, zdjęcia • modele narządów układu pokarmowego

		pokarmowego wędrówka pokarmu w przewodzie pokarmowym związek między budową poszczególnych odcinków przewodu pokarmowego a pełnionymi przez nie funkcjami rodzaje i budowa zębów sok żołądkowy – skład i funkcje wątroba jako centrum metaboliczne organizmu żółć – skład i rola sok trzustkowy – skład i funkcje mikrobiom i jego rola w organizmie		charakteryzowanie rodzajów zębów i przedstawianie ich roli we wstępnej obróbce pokarmu omawianie składu i funkcji soku żołądkowego omawianie roli wątroby w przemianach substancji wchłanianych w przewodzie pokarmowym omawianie funkcji enzymów trawiennych trzustki wchodzących w skład soku trzustkowego przedstawienie składu i roli żółci w procesie trawienia tłuszczów poznawanie budowy elementów narządów układu pokarmowego na podstawie obserwacji mikroskopowych wyjaśnianie roli mikrobiomu układu pokarmowego w funkcjonowaniu organizmu		prezentacja multimedialna na temat budowy i roli poszczególnych elementów budujących układ pokarmowy obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych elementów narządów układu pokarmowego rozwiązywanie kart pracy	mikroskopy preparaty trwałe elementów układu pokarmowego podręcznik karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne prezentacja multimedialna animacja
24. 25.	Procesy trawienia i wchłaniania	mechanizm trawienia przemiany sacharydów, białek i tłuszczów trawienie skrobi, białek i tłuszczów enzymy trawienne i ich funkcje wchłanianie	2	wyjaśnianie mechanizmu trawienia pokarmu analizowanie poszczególnych etapów trawienia białek, tłuszczów i cukrów analizowanie procesu wchłaniania produktów powstałych w wyniku trawienia składników pokarmowych przez kosmki jelitowe omawianie roli ośrodków głodu i sytości w przyjmowaniu pokarmów	XI.2.1.e, XI.2.1.f, XI.2.1.h, XI.2.1.j	analizowanie animacji, plansz lub schematów przemian sacharydów, białek i tłuszczów połączone z rozmową dydaktyczną prezentacja multimedialna na temat trawienia skrobi, białek	plansze, schematy podręcznik zestaw do przeprowadzenia doświadczenia: płyn Lugola, zlewki, kleik skrobiowy,

		produktów trawienia • budowa i rola kosmków jelitowych • mechanizm transportu substancji przez błony enterocyту • wpływ pH na trawienie skrobi przez amylazę ślinową • regulacja czynności układu pokarmowego • działanie ośrodków głodu i sytości		• zaplanowanie i przeprowadzenie doświadczenia sprawdzającego wpływ pH na trawienie skrobi przez amylazę ślinową • wyjaśnianie mechanizmu transportu glukozy i aminokwasów przez błony enterocyту • wyjaśnianie mechanizmu transportu glicerolu i kwasów tłuszczowych przez błony enterocyту • omawianie działania ośrodków głodu i sytości		i tłuszczów • analizowanie budowy i roli kosmków jelitowych na podstawie schematów • analizowanie animacji i schematów na temat wchłaniania składników pokarmowych • analiza doświadczenia dotyczącego wpływu pH na trawienie skrobi przez amylazę ślinową – praca w grupach lub film • analizowanie schematów działania ośrodków głodu i sytości	roztwór NaOH i HCl, pipeta, papierek wskaźnikowy, woda, zakraplacz, ślina • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja • film
26.	Zasady racjonalnego odżywiania się	• czynniki wpływające na zapotrzebowanie organizmu na składniki pokarmowe • bilans energetyczny • piramida zdrowego żywienia i stylu życia • wielkość porcji i proporcje składników posiłków • otyłość – przyczyny	1	• wyjaśnianie wpływu niektórych czynników (wieku, płci, stanu zdrowia, masy ciała, wykonywanej pracy, aktywności fizycznej i stanu fizjologicznego) na zapotrzebowanie organizmu na składniki pokarmowe • poznawanie czynników decydujących o zapotrzebowaniu energetycznym organizmu • omawianie bilansu energetycznego • odczytywanie informacji z piramidy zdrowego żywienia i stylu życia • wyjaśnianie znaczenia ilości i proporcji składników posiłku dla prawidłowego odżywiania się • określanie konsekwencji spożywania	XI.2.1.k, XI.2.1.l, XI.2.1.m	• uczniowska prezentacje multimedialne na temat piramidy zdrowego żywienia i stylu życia • praca w grupach – określanie zapotrzebowania energetycznego organizmu oraz obliczanie bilansu energetycznego na podstawie danych • burza mózgów na temat sposobu	• materiały źródłowe • podręcznik • materiały do mapy mentalnej: flamastry, arkusze szarego papieru, kolorowe kartki • projektor Multiteka • zasoby multimedialne

		i profilaktyka • BMI • zaburzenia odżywiania		zbyt obfitych posiłków • charakteryzowanie otyłości jako problemu zdrowotnego związanego z rozwojem cywilizacji • podawanie przyczyn (w tym uwarunkowań genetycznych) otyłości u człowieka oraz sposobów jej profilaktyki • obliczanie własnego BMI • omawianie przyczyn i skutków anoreksji i bulimii		odżywiania się młodzieży • mapa mentalna na temat otyłości, jej skutków oraz sposobów jej zapobiegania • praca z tekstem i dyskusja na temat zaburzeń odżywiania	• prezentacja multimedialna
27.	Choroby układu pokarmowego	• badania diagnostyczne chorób układu pokarmowego • choroby pasożytnicze, wirusowe i bakteryjne układu pokarmowego • zespół złego wchłaniania • choroba Crohna • choroby nowotworowe układu pokarmowego • dieta bezglutenowa	1	• poznawanie różnych rodzajów badań diagnostycznych chorób układu pokarmowego (badania krwi i kału, próby wątrobowe, USG, gastroscopia, kolonoskopia) • poznawanie sposobów zarażania się chorobami pasożytniczymi układu (tasiemce, glista ludzka, owsik, włosień kręty) oraz ich profilaktyka • poznawanie sposobów zarażania się chorobami wirusowymi układu pokarmowego (WZW A, WZW B, WZW C) i możliwe sposoby ich profilaktyki • charakteryzowanie i określanie przyczyn, dróg zakażenia i profilaktyki chorób bakteryjnych układu pokarmowego (próchnicy, choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy, salmonellozy) • charakteryzowanie zespołu złego wchłaniania i choroby Crohna • charakteryzowanie przyczyn i objawów chorób nowotworowych układu pokarmowego	XI.2.1.n	• uczniowska prezentacja multimedialna dotycząca wybranych chorób układu pokarmowego • metoda aktywizująca – praca z tekstem źródłowym oraz wykonanie i prezentacja plakatów na temat diety bezglutenowej • praca w grupach z kartami pracy	• materiały do wykonania plakatów: arkusz szarego papieru, wycinki z gazet, karteczki z informacjami z internetu, taśma klejąca, nożyczki • materiały źródłowe • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna

				(raka żołądka i raka jelita grubego) oraz ich profilaktyka • analizowanie stosowania diety bezglutenowej – dobre i złe strony			
28.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Układ pokarmowy</i>	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie pokarmowym	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności dotyczących układu pokarmowego		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
29.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Układ pokarmowy</i>	• praca klasowa – <i>Układ pokarmowy</i>	1	• sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału <i>Układ pokarmowy</i>		• pakiet zadań sprawdzających dla każdego ucznia z rozdziału <i>Układ pokarmowy</i>	• Generator testów
5. Układ oddechowy							
30.	Układ oddechowy u zwierząt	• wymiana gazowa a dyfuzja • ciśnienie parcjale • dyfuzja gazów w różnych środowiskach • etapy wymiany gazowej • sposoby wymiany gazowej • narządy wymiany	1	• wyjaśnianie terminów: <i>wymiana gazowa, oddychanie komórkowe, ciśnienie parcjale</i> • omawianie warunków zachodzenia dyfuzji • wyjaśnianie związku między wymianą gazową a dyfuzją • omawianie sposobów wymiany gazowej • omawianie etapów wymiany gazowej • porównywanie wymiany gazowej zewnętrznej z wymianą gazową	XI.2.3.a, XI.2.3.b, XI.2.3.c, XI.2.3.d, XI.2.3.f	• tworzenie mapy mentalnej na temat rodzajów narządów wymiany gazowej • gra dydaktyczna memory – narządy wymiany gazowej u zwierząt • pogadanka heurystyczna, prezentacja	• materiały do mapy mentalnej, np. flamastry, kolorowe kartki papieru, szare arkusze papieru • karty do gry memory (ilustracje

		gazowej u zwierząt wodnych • narządy wymiany gazowej zwierząt lądowych • ewolucja płuc kręgowców • podwójne oddychanie		wewnętrzną • omawianie budowy i funkcjonowania narządów wymiany gazowej i zwierząt wodnych i lądowych oraz podanie przykładów organizmów, u których one występują • porównywanie ciśnienia parcjalnego tlenu i dwutlenku węgla w ośrodkach biorących udział w wymianie gazowej • wykazywanie związku między sposobem wymiany gazowej a wielkością i trybem życia zwierząt • wykazywanie związku lokalizacji (zewnątrzna i wewnętrzna) i budowy powierzchni wymiany gazowej ze środowiskiem życia • wyjaśnianie mechanizmów wspomagających wymianę gazową u ryb (działanie pokryw skrzelowych i tryskawki) • wyjaśnianie mechanizmu wentylacji płuc u płazów, gadów, ptaków i ssaków • charakteryzowanie tendencji ewolucyjnych w budowie płuc zwierząt należących do kręgowców		multimedialna, animacja lub film na temat mechanizmu wymiany gazowej • uczniowska prezentacja multimedialna na temat ewolucji płuc u kręgowców	narządów wymiany gazowej oraz nazwy grup zwierząt) • podręcznik • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja • film
31.	Budowa i funkcje układu oddechowego	• budowa i funkcje układu oddechowego • drogi oddechowe • funkcja nagłośni • związek między budową a funkcją elementów budujących układ oddechowy • surfaktant	1	• poznawanie znaczenia układu oddechowego dla funkcjonowania organizmu • poznawanie budowy i funkcji dróg oddechowych • wykazywanie związku między budową narządów układu oddechowego a pełnionymi przez nie funkcjami • poznawanie budowy elementów narządów układu oddechowego na podstawie obserwacji mikroskopowych	XI.1.1, XI.1.3, XI.2.3.g	• pogadanka heurystyczna na temat znaczenia układu oddechowego dla funkcjonowania organizmu • analizowanie budowy układu oddechowego na podstawie plansz, schematów, zdjęć i filmu	• plansze, zdjęcia, schematy • podręcznik • szablony rybiego szkieletu • mikroskopy • preparaty mikroskopowe trwałe:

		• opłucna – budowa i funkcje • powstawanie głosu		• omawianie roli nagłośni • omawianie mechanizmu powstawania głosu • charakteryzowanie budowy i funkcjonowania płuc • przedstawianie roli surfaktantu • przedstawianie budowy i roli opłucnej		• metoda rybiego szkieletu – charakterystyka budowy i roli narządów układu oddechowego • obserwacja mikroskopowa nabłonka migawkowego dróg oddechowych, tchawicy, płuc	nabłonka migawkowego, tchawicy, płuc • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • film
32. 33.	Wentylacja płuc i wymiana gazowa	• wentylacja płuc • mechanizm wentylacji płuc • przepona i jej funkcja • całkowita i życiowa pojemność płuc • regulacja częstości oddechów – rola ośrodka oddechowego • przebieg wymiany gazowej w płucach i tkankach • udział krwi w transporcie tlenu i dwutlenku węgla • budowa hemoglobiny i jej rola w transporcie gazów oddechowych • białka wiążące tlen	2	• wyjaśnianie terminów: <i>pojemność całkowita i życiowa płuc, ośrodek pneumotaksyczny, współczynnik oddechowy, choroba dekompresyjna</i> • wyjaśnianie mechanizmu wentylacji płuc • charakteryzowanie całkowitej i życiowej pojemności płuc • omawianie czynników regulujących częstość oddechów • analizowanie mechanizmu wymiany gazowej w płucach i tkankach z uwzględnieniem powinowactwa hemoglobiny do tlenu w różnych warunkach pH i przy różnej temperaturze krwi oraz ciśnienia parcjalnego tlenu w środowisku zewnętrznym • omawianie roli erytrocytów i osocza w transporcie tlenu i dwutlenku węgla • poznawanie budowy hemoglobiny • porównywanie powinowactwa białek: hemoglobiny (HbA), mioglobiny (Mb), hemoglobiny płodowej (HbF) do tlenu	XI.2.3.f, XI.2.3.h	• analizowanie mechanizmu wentylacji płuc na podstawie animacji, schematów lub plansz • analizowanie wykresów przedstawiających procentowy udział gazów w składzie powietrza wdychanego i wydychanego • omawianie mechanizmów wymiany gazowej (zewnętrznej i wewnętrznej) • film lub uczniowska prezentacja multimedialna dotycząca sposobu funkcjonowania przepony	• plansze, plansze z wykresami, schematy • zestaw doświadczalny: zlewka, woda wapienna, słomka, pompka (gumowa gruszka lub strzykawka) • podręcznik • karty pracy Multiteka • zasoby multimedialne • animacja • prezentacja multimedialna • film

		• powinowactwo hemoglobiny i innych białek do tlenu • zawartość dwutlenku węgla w powietrzu wdychanym i wydychanym • mechanizm transportu gazów oddechowych • wpływ ciśnienia atmosferycznego na wymianę gazową		• wyjaśnianie mechanizmu transportu gazów oddechowych • wskazywanie czynników wpływających na wysycenie hemoglobiny tlenem • wyjaśnianie związku między zmianami ciśnienia atmosferycznego a wymianą gazową podczas wspinaczki wysokogórskiej i podczas nurkowania • planowanie i przeprowadzanie doświadczenia wykazującego różnicę między zawartością dwutlenku węgla w powietrzu wdychanym i wydychanym		• omawianie mechanizmu transportu gazów oddechowych • przeprowadzenie doświadczenia wykazującego różnicę między zawartością dwutlenku węgla w powietrzu wdychanym i wydychanym • uzupełnianie kart pracy	
34.	Zaburzenia funkcjonowania układu oddechowego	• zanieczyszczenia powietrza i ich wpływ na zdrowie • szkodliwość palenia papierosów • diagnostyka chorób układu oddechowego • wybrane choroby układu oddechowego	1	• wyjaśnianie terminów: <i>spirometria</i>, <i>bronchoskopia</i>, <i>przewlekła obturacyjna choroba płuc</i> • wskazywanie czynników wpływających na jakość powietrza • charakteryzowanie i klasyfikowanie zanieczyszczeń powietrza • analizowanie negatywnego wpływu czynników zewnętrznych na funkcjonowanie układu oddechowego (tlenek węgla, pyłowe zanieczyszczenia powietrza, dym tytoniowy, smog) • wyjaśnianie, w jaki sposób bezpośrednio i pośrednio można ochronić się przed smogiem • wyjaśnianie przyczyn zatrucia tlenkiem węgla w gospodarstwie domowym • omawianie zasad postępowania w przypadku zatrucia tlenkiem węgla	XI.2.3.i, XI.2.3.j	• metoda stacji dydaktycznych – charakterystyka chorób układu oddechowego • metoda aktywizująca – metaplan na temat szkodliwości palenia papierosów (zarówno tradycyjnych, jak i elektronicznych) • uczniowska prezentacja na temat diagnostyki chorób układu oddechowego (praca w parach) • pokaz pomiaru objętości płuc z wykorzystaniem samodzielnie	• materiały źródłowe • podręcznik • kartki, duży arkusz papieru, pisaki • zestaw doświadczalny: plastikowa, pięciolitrowa butelka z podziałką, zlewka z wodą, gumowa rurka • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna

				• przedstawianie szkodliwości palenia tytoniu dla zdrowia • przedstawianie znaczenia badań diagnostycznych w profilaktyce chorób układu oddechowego (RTG klatki piersiowej, spirometrii, bronchoskopii) • omawianie wybranych chorób układu oddechowego (nieżyt nosa, przeziębienie, grypa, angina, gruźlica płuc, rak płuc, astma oskrzelowa, przewlekła obturacyjna choroba płuc)		wykonanego zestawu doświadczalnego (przez wybranych wcześniej uczniów)	
35.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Układ oddechowy</i>	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie oddechowym	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie oddechowym		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
6. Układ krążenia. Odporność							
36.	Układ krążenia u zwierząt	• płyny ustrojowe • barwniki oddechowe • funkcje układu krwionośnego • otwarty i zamknięty układ krwionośny • układ krwionośny u bezkręgowców • układ krwionośny u kręgowców • budowa serca u kręgowców • układy krwionośne	1	• omawianie płynów ustrojowych będących nośnikami substancji w organizmach zwierząt • poznawanie barwników oddechowych oraz grup zwierząt, u których one występują • omawianie funkcji układu krwionośnego • omawianie ogólnej budowy układu krwionośnego, w tym układów krwionośnych otwartych i zamkniętych • omawianie budowy układu krwionośnego u bezkręgowców • wykazywanie związku między budową układu krążenia a jego funkcją u grup	XI.2.3.m, XI.2.3.o	• rozsypanka wyrazowa dotycząca układów krążenia u zwierząt • uczniowskie prezentacje multimedialne dotyczące budowy serca u kręgowców • pogadanka heurystyczna na temat związku między budową układu krążenia a jego funkcją u zwierząt • uzupełnianie kart	• podręcznik • do rozsypanki wyrazowej kartki z nazwami narządów układu krążenia oraz nazwami grup zwierząt • plansze • model trójwymiarowy serca ssaka • karty pracy

		jednobiegowe i dwubiegowe • ewolucja układów krwionośnych u strunowców		zwierząt • porównywanie budowy układów krwionośnych kręgowców • charakteryzowanie układów krwionośnych jednobiegowych i dwubiegowych u kręgowców • określanie tendencji ewolucyjnych w budowie serca u kręgowców		pracy	• projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna
37. 38.	Skład i funkcje krwi	• skład krwi • elementy morfotyczne • osocze • funkcje krwi • hematokryt • krzepnięcie krwi • rola trombiny w procesie krzepnięcia krwi • układ grupowy ABO • przeciwciała i antygeny w grupach krwi A, B, AB, 0 • próba krzyżowa • konflikt serologiczny w zakresie Rh	2	• wyjaśnianie terminów: <i>hematokryt, antygen, aglutynacja</i> • poznawanie składników morfotycznych krwi i osocza oraz ich funkcji • wyjaśnianie funkcji krwi: transportowej, regulacyjnej i ochronnej • poznawanie budowy narządów układu krwionośnego na podstawie obserwacji mikroskopowych • omawianie procesu krzepnięcia krwi i naprawy uszkodzenia naczynia krwionośnego • charakteryzowanie grup krwi • omawianie zasad przetaczania krwi • omawianie występowania przeciwciał i antygenów w grupach krwi A, B, AB, 0 • wyjaśnianie, na czym polega próba krzyżowa • wyjaśnianie konfliktu serologicznego w zakresie Rh • uzasadnianie konieczności podawania przeciwciał anti-Rh w określonych przypadkach	XI.1.1, XI.1.3, XI.2.2.f, XI.2.3.k, XI.2.3.l	• pogadanka heurystyczna dotycząca składu i funkcji krwi • prezentacje multimedialne lub film na temat budowy oraz roli elementów morfotycznych krwi i osocza • obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych krwi ssaków • pogadanka dotycząca grup krwi • metoda linii czasu – analizowanie procesu krzepnięcia krwi w grupach • metoda aktywnego opisu – analizowanie w grupach prób krzyżowych	• mikroskopy • preparaty trwałe krwi ssaków • ilustracje przedstawiające składniki krwi • tabele z próbami krzyżowymi krwi • kartki z opisami poszczególnych etapów krzepnięcia krwi • schemat osi czasu • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • film
39.	Budowa	• podział układu	1	• poznawanie budowy i funkcji układu	XI.1.3,	• pogadanka	• plansze,

	i funkcje układu krwionośnego	krążenia • funkcje układu krwionośnego • budowa układu krwionośnego • budowa serca • zastawki • rodzaje i budowa naczyń krwionośnych		krwionośnego • poznawanie budowy serca • wyjaśnianie działania zastawek serca • omawianie i porównywanie budowy, funkcji i rodzajów naczyń krwionośnych • rozpoznawanie rodzajów naczyń krwionośnych • poznawanie budowy naczyń krwionośnych na podstawie obserwacji mikroskopowych	XI.2.3.n, XI.2.3.p	heurystyczna na temat budowy układu krwionośnego, w tym serca, z wykorzystaniem plansz, schematów, animacji, filmu • uczniowskie prezentacje multimedialne na temat naczyń krwionośnych • obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych przekroju poprzecznego naczyń krwionośnych	schematy • podręcznik • mikroskopy • preparaty trwałe przekroju poprzecznego żył i tętnic Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • film
40. 41.	Funkcjonowanie układu krwionośnego	• funkcjonowanie serca • układ bódźcowo-przewodzący serca • automatyzm serca • regulacja pracy serca • zjawiska elektryczne w sercu • cykl pracy serca • obiegi krwi • przepływ krwi w żyłach • ssące działanie przedsionków • mechanizmy	2	• wskazywanie cech charakterystycznych dla budowy i funkcji serca człowieka • omawianie funkcji serca • analizowanie cyklu pracy serca • omawianie automatyzmu pracy serca • analizowanie krążenia krwi w krwioobiegu małym i krwioobiegu dużym • wykazywanie roli układu krwionośnego w utrzymywaniu homeostazy • opisywanie mechanizmów: ssące działanie przedsionków oraz pomp oddechowej i mięśniowej w przepływie krwi w żyłach • omawianie roli tętnic i żył wieńcowych • opisywanie krążenia wątrobowego	XI.2.3.p, XI.2.3.q	• pogadanka dotycząca cech charakterystycznych serca • analizowanie przepływu krwi w krwioobiegu małym i krwioobiegu dużym na podstawie animacji oraz filmu • charakteryzowanie budowy serca na podstawie modelu połączone z pogadanką heurystyczną lub uczniowską prezentacją multimedialną	• plansze, schematy • podręcznik • model trójwymiarowy serca człowieka • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja • film

		pomp: oddechowej i mięśniowej • ciśnienie krwi i jego prawidłowa wartość • tętno • udział układu krwionośnego w homeostazie – regulacja ciśnienia krwi • krążenie wieńcowe • krążenie wątrobowe				• animacja lub film przedstawiające cykl pracy serca • praca w grupach – uzupełnianie kart pracy	
42.	Układ limfatyczny	• funkcje układu limfatycznego • powstawanie i funkcje limfy • narządy limfatyczne – budowa i funkcje • naczynia limfatyczne – budowa i funkcje • funkcjonowanie układu limfatycznego • współdziałanie układów krwionośnego i limfatycznego	1	• poznawanie funkcji układu limfatycznego • charakteryzowanie limfy, omawianie sposobu jej powstawania i roli w organizmie • charakteryzowanie budowy i roli narządów układu limfatycznego • wskazywanie cech budowy i miejsca występowania naczyń limfatycznych • wyjaśnianie funkcjonowania układu limfatycznego • wyjaśnianie współdziałania układu krwionośnego i układu limfatycznego	XI.2.3.s	• analizowanie budowy układu limfatycznego na podstawie planszy, schematu lub animacji • prezentacja multimedialna na temat roli narządów limfatycznych i limfy • mapa myśli na temat współdziałania układu krwionośnego i układu limfatycznego	• plansze, schematy przedstawiające budowę oraz działanie układu limfatycznego • materiały do mapy myśli, np. flamastry, kolorowe kartki papieru, szare arkusze papieru • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja • film

43.	Choroby układu krążenia	• związek między stylem życia a ryzykiem wystąpienia chorób układu krążenia • badanie krwi i interpretacja jego wyników • morfologia i lipidogram • badania diagnostyczne układu krążenia • choroby układu krążenia	1	• wyjaśnianie terminów: <i>morfologia krwi, lipidogram</i> • wykazywanie związku między stylem życia a ryzykiem wystąpienia chorób układu krążenia • analizowanie wyników badań krwi pod kątem chorób układu krążenia • omawianie metod diagnostycznych stosowanych w rozpoznawaniu chorób układu krążenia • diagnostyka wybranych chorób układu krążenia: echokardiografia, EKG, badanie Holtera, angiokardiografia, USG dopplerowskie, pomiar ciśnienia krwi • charakteryzowanie chorób układu krążenia: anemia, białaczka, nadciśnienie tętnicze, żylaki, miażdżyca, udar, choroba wieńcowa, zawał serca	XI.2.3.r	• metoda aktywizująca – burza mózgow lub film na temat zdrowego stylu życia wpływającego na układ krążenia (dieta, aktywność fizyczna) • uczniowska prezentacje na temat przyczyn, skutków oraz profilaktyki chorób układu krążenia • film na temat diagnostyki wybranych chorób układu krążenia • pomiar ciśnienia krwi za pomocą ciśnieniomierza • badanie tętna • mapa mentalna – interpretacja wyników laboratoryjnego badania krwi	• ciśnieniomierz • zegarek lub stoper • wyniki badań morfologii krwi, np. z internetu • materiały do mapy mentalnej, np. flamastry, kolorowe kartki papieru, szare arkusze papieru • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • film
44.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Układ krążenia</i>	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie krążenia	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie krążenia		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
45. 46.	Budowa i funkcje układu odporności-	• funkcje układu odpornościowego • główne układy	2	• wyjaśnianie terminów: <i>infekcja, patogen, antygen, odporność, immunogenność, antygenowość</i>	XI.2.2.c, XI.2.2.d,	• pogadanka heurystyczna na temat funkcji	• plansze, schematy • podręcznik

	wego	zgodności tkankowej • tkanki i narządy układu odpornościowego • komórki układu odpornościowego • czynniki humoralne • budowa, funkcje i swoistość przeciwciał • białka układu dopełniacza • białka fazy ostrej • cytokininy		• omawianie cech tkanek i narządów układu odpornościowego: szpiku kostnego czerwonego, grasicy, śledziony, węzłów chłonnych, grudek chłonnych, migdałków • wyjaśnianie budowy i znaczenia w transplantologii głównego układu zgodności tkankowej • omawianie znaczenia komórek układu odpornościowego: granulocytów, makrofagów, komórek tucznych, komórek dendrytycznych, limfocytów T, B, komórek NK • omawianie znaczenia czynników humoralnych w reakcjach odpornościowych organizmu • omawianie budowy przeciwciał • charakteryzowanie klas przeciwciał: IgG, IGA, IGM, IgD, IgE • wyjaśnianie, na czym polega swoistość przeciwciał • charakteryzowanie roli białek układu dopełniacza • omawianie roli białek fazy ostrej w reakcji odpornościowej organizmu • charakteryzowanie cytokinin (interleukiny, interferony, chemokiny) jako czynników humoralnych	XI.2.2.e	układu odpornościowego • prezentacja multimedialna dotycząca budowy układu odpornościowego • praca w grupach metodą stacyjek (stacje: I – narządy układu odpornościowego, II – granulocyty, III – agranulocyty, IV – przeciwciała, V – białka dopełniacza i białka fazy ostrej, VI – cytokininy) • praca w grupach – uzupełnianie kart pracy	• materiały źródłowe do metody stacyjek • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna
47. 48.	Rodzaje i mechanizmy odporności	• rodzaje odporności • odporność nieswoista • bariery ochronne organizmu • odporność swoista • odpowiedź immunologiczna	2	• wyjaśnianie terminu: <i>pamięć immunologiczna</i> • wyjaśnianie znaczenia odporności dla funkcjonowania organizmu • wskazywanie naturalnych barier ochronnych organizmu zapewniających odporność nieswoistą • rozróżnianie odporności swoistej	XI.2.2.a, XI.2.2.b	• metoda aktywizująca – tworzenie mapy mentalnej dotyczącej rodzajów odporności nieswoistej • analizowanie animacji lub planszy przedstawiającej	• materiały do mapy mentalnej, np. flamastry, kolorowe kartki papieru, szare arkusze papieru

		• odpowiedź komórkowa • odpowiedź humoralna • reakcja zapalna i jej przebieg • rola komórek NK w odpowiedzi komórkowej nieswoistej • etapy reakcji odpornościowej na przykładzie komórek: nowotworowej i bakteryjnej • pamięć immunologiczna i jej znaczenie • pierwotna i wtórna odpowiedź immunologiczna • szczepienia ochronne • sposoby nabywania odporności swoistej czynnej i odporności swoistej biernej		• i odporności nieswoistej • wyjaśnianie procesu neutralizacji patogenów przez komórki żerne • charakteryzowanie odpowiedzi immunologicznej: komórkowej i humoralnej • omawianie przebiegu reakcji zapalnej • wyjaśnianie przebiegu nieswoistej odpowiedzi komórkowej na przykładzie zwalczania komórki nowotworowej i komórki zainfekowanej wirusem • omawianie przebiegu swoistej odpowiedzi komórkowej na przykładzie zwalczania komórki nowotworowej i komórki bakteryjnej • porównywanie pierwotnej odpowiedzi immunologicznej z wtórną odpowiedzią immunologiczną • wyjaśnianie zasadności stosowania szczepień ochronnych • przedstawianie sposobów nabywania odporności swoistej: czynnej i biernej		• etapy humoralnej odpowiedzi immunologicznej organizmu • prezentacja na temat przebiegu reakcji zapalnej • animacja dotycząca przebiegu nieswoistej odpowiedzi komórkowej na przykładzie zwalczania komórki nowotworowej i komórki zainfekowanej wirusem • film dotyczący przebiegu swoistej odpowiedzi komórkowej na przykładzie zwalczania komórki nowotworowej i komórki bakteryjnej • praca z tekstem źródłowym – rodzaje i przykłady odporności swoistej • debata na temat szczepień: <i>Szczepienia – mity i fakty?</i>	• animacja lub plansze • teksty źródłowe • podręcznik • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja • film
49.	Zaburzenia funkcjonowania układu odporności-	• zaburzenia funkcjonowania odpowiedzi immunologicznej	1	• wyjaśnianie terminu <i>pamięć immunologiczna</i> • analizowanie zaburzeń funkcjonowania układu odpornościowego – nadmiernej	XI.2.2.g	• pogadanka na temat nadmiernej lub osłabionej reakcji układu	• materiały źródłowe • materiały do plakatu, np.

	wego	• AIDS • alergii i jej mechanizm • przeszczepy tkanek i narządów • immunosupresja i sytuacje wymagające jej zastosowania • choroby autoimmunologiczne (autoimmunizacyjne)		lub osłabionej reakcji układu immunologicznego • omawianie sposobów zakażenia wirusem HIV • poznawanie przyczyn i profilaktyki AIDS • charakteryzowanie alergii jako stanu nadwrażliwości organizmu • omawianie mechanizmu powstawania reakcji alergicznej • poznawanie zasad transplantacji tkanek i narządów • wyjaśnianie konieczności stosowania immunosupresji w transplantacji narządów • podawanie przykładów sytuacji wymagających immunosupresji • charakteryzowanie chorób autoimmunologicznych: bielactwo, reumatoidalne zapalenie stawów, choroba Hashimoto, łuszczyca		immunologicznego • praca w grupach z tekstem źródłowym połączona z przedstawieniem prezentacji lub plakatu na temat wybranych chorób układu odpornościowego: AIDS, alergii, chorób autoimmunizacyjnych • film lub prezentacja, a następnie dyskusja dotycząca przeszczepów i immunosupresji • uzupełnianie kart pracy	flamastry, kolorowe kartki papieru, szare arkusze papieru • podręcznik • karty pracy Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • film
50.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z drugiej części rozdziału dotyczącego układu krążenia – Odporności	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z drugiej części rozdziału dotyczącego układu krążenia – <i>Odporności</i>	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z drugiej części rozdziału dotyczącego układu krążenia – <i>Odporności</i>		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
51.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości	• praca klasowa – <i>Układ krążenia. Odporność</i>	1	• sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału <i>Układ krążenia. Odporność</i>		• pakiet zadań sprawdzających dla każdego ucznia z rozdziału <i>Układ</i>	• Generator testów

	i umiejętności z rozdziału Układ krążenia. Odporność					<i>krążenia. Odporność</i>	
7. Układ moczowy							
52. 53.	Osmoregulacja i wydalanie u zwierząt	osmoregulacja u zwierząt żyjących w różnych środowiskach bilans wodny osmoregulacja u zwierząt lądowych osmoregulacja u zwierząt wodnych osmoregulacja u ryb słodkowodnych i słonowodnych produkty przemiany materii narządy wydalnicze u zwierząt tendencje ewolucyjne w budowie kanalików wydalniczych	2	wyjaśnianie terminów: <i>osmoregulacja, wydalanie</i> przedstawianie istoty procesu wydalania z organizmu zbędnych związków przemiany materii omawianie regulacji osmotycznej u zwierząt żyjących w różnych środowiskach omawianie bilansu wodnego zwierząt omawianie osmoregulacji u zwierząt żyjących w wodzie, podział na zwierzęta izoosmotyczne, hiperosmotyczne i hiposmotyczne klasyfikowanie zwierząt pod względem wydalanego produktu przemiany związków azotowych w organizmie na zwierzęta: amonioteliczne, urikoteliczne i ureoteliczne wyjaśnianie wpływu warunków środowiska lądowego na osmoregulację porównywanie warunków życia na lądzie i w wodzie pod kątem utrzymania równowagi wodno-mineralnej charakteryzowanie budowy narządów wydalniczych u zwierząt wskazywanie tendencji ewolucyjnych w budowie kanalików wydalniczych	XI.2.4.a, XI.2.4.b, XI.2.4.c, XI.2.4.d	pogadanka heurystyczna na temat wydalania i osmoregulacji z wykorzystaniem plansz narządów wydalniczych uczniowska prezentacja multimedialna dotycząca osmoregulacji u ryb metoda kosza i walizki na temat narządów wydalniczych u zwierząt – podsumowanie wiadomości uzupełnianie kart pracy	plansze przedstawiające narządy wydalnicze podręcznik kartki do metody kosza i walizki karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne prezentacja multimedialna
54. 55.	Budowa i funkcjonowanie układu	funkcje układu moczowego istota procesu	2	poznawanie budowy i funkcji układu moczowego poznawanie budowy elementów	XI.1.3, XI.2.4.b, XI.2.4.e,	charakteryzowanie budowy układu moczowego	modele budowy nerki: modele

	moczowego	wydalania • drogi usuwania zbędnych produktów przemiany materii • cykl mocznicowy i jego znaczenie • budowa układu moczowego, w tym budowa nerki • budowa i funkcje nefronu • powstawanie moczu • mocz pierwotny i mocz ostateczny • skład moczu ostatecznego • regulacja nerwowa wydalania moczu • udział układu moczowego w homeostazie – regulacja poziomu wody we krwi i objętości wydalanego moczu • rola nerek w osmoregulacji • kontrola hormonalna wytwarzania moczu • wewnątrz-		narządów układu moczowego na podstawie obserwacji mikroskopowych • omawianie sposobów wydalania zbędnych produktów przemiany materii • analizowanie na podstawie schematu przebiegu cyklu mocznicowego oraz wyróżnianie substratów i produktów tego procesu • przedstawianie znaczenia cyklu mocznicowego w utrzymaniu homeostazy • charakteryzowanie budowy i roli narządów układu moczowego • poznawanie budowy i roli nerki • wyjaśnianie przebiegu procesu filtracji, resorpcji i sekrecji, które zachodzą w nefronie • analizowanie regulacji poziomu wody we krwi i objętości wydalanego moczu • opisywanie sposobu wydalania moczu z organizmu • omawianie kontroli hormonalnej wydalanego moczu przez wazopresynę i aldosteron • charakteryzowanie hormonów wydzielanych przez nerki (renina, erytropoetyna)	XI.2.4.f, XI.2.4.g	na podstawie planszy, schematu • analizowanie budowy nerki na podstawie modelu lub naturalnego okazu • obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych przekroju poprzecznego nerki • analizowanie budowy nefronu na podstawie foliogramu, plansz lub animacji • analizowanie etapów powstawania moczu – film • analizowanie regulacji poziomu wody we krwi i objętości wydalanego moczu na podstawie schematów, animacji • pogadanka na temat kontroli hormonalnej wydalanego moczu, a także na temat nerek jako gruczołów produkujących i wydzielających hormony tkankowe • uzupełnianie kart pracy	w pleksi lub preparaty mokre • naturalne okazy nerki • mikroskop • preparaty trwałe przekroju poprzecznego nerki • schematy • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja • film

		wydzielnicza funkcja nerek					
56.	Choroby układu moczowego	• badania diagnostyczne układu moczowego • choroby układu moczowego • profilaktyka chorób układu moczowego • dializa	1	• omawianie znaczenia badań diagnostycznych w profilaktyce układu moczowego: USG jamy brzusznej, urografia, badanie moczu • analizowanie cech parametrów fizykochemicznych oraz składu moczu ostatecznego • omawianie przyczyn, diagnostyki i profilaktyki wybranych chorób układu moczowego: zakażenie dróg moczowych, kamica nerkowa, niewydolność nerek • przedstawianie dializy jako metody postępowania medycznego przy niewydolności nerek	XI.2.4.h, XI.2.4.i	• praca w grupach – analizowanie składu moczu ostatecznego na podstawie wyników badań • pogadanka heurystyczna na temat profilaktyki chorób układu moczowego • metoda kosza i walizki – charakteryzowanie chorób układu moczowego • pogadanka na temat dializy • uzupełnianie kart pracy	• wyniki badań moczu • kartki do metody kosza i walizki • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna
57.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Układ moczowy</i>	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie moczowym	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie moczowym		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
8. Układ nerwowy							
58.	Układ nerwowy u zwierząt	• funkcje układ nerwowy • typy układów nerwowych u bezkręgowców • układ nerwowy strunowców • ewolucja mózgowia	1	• wyjaśnianie terminów: <i>cefalizacja, odruch, łuk odruchowy</i> • omawianie funkcji układu nerwowego • charakteryzowanie typów układu nerwowego u bezkręgowców • wskazywanie tendencji ewolucyjnych zmian w budowie układów nerwowych u bezkręgowców	XI.2.6.a, XI.2.6.b	• pogadanka na temat roli układu nerwowego • praca w grupach – metoda metaplanu – tworzenie plakatów prezentujących układy nerwowe u zwierząt • uzupełnianie kart pracy	• materiały do wykonania plakatów: arkusz szarego papieru, wycinki z gazet, karteczki z informa-

		u kręgowców • czynności układu nerwowego • podział odruchów ze względu na pochodzenie i ze względu na zachowanie		• charakteryzowanie budowy układ nerwowego strunowców • omawianie budowy i funkcji poszczególnych elementów mózgowia u kręgowców • przedstawianie tendencji zmian w budowie mózgowia u kręgowców • porównywanie budowy mózgowia u kręgowców • wykazywanie związku między rozwojem układu nerwowego a złożonością budowy zwierzęcia • porównywanie odruchów bezwarunkowych i warunkowych • porównywanie odruchów obronnych i zachowawczych			cjami na temat układów nerwowych u zwierząt, taśma klejąca, nożyczki • materiały źródłowe • podręcznik • karty pracy
59. 60.	Budowa i działanie układu nerwowego	• budowa i funkcje układu nerwowego • budowa i rodzaje neuronów • rola komórek glejowych • pobudliwość komórek nerwowych • powstawanie i mechanizm przewodzenia impulsu nerwowego • cechy potencjału czynnościowego • neurony z włóknami mielinowymi i bezmielinowymi	2	• wyjaśnianie terminów: <i>impuls nerwowy, polaryzacja, depolaryzacja, refrakcja, synapsa</i> • charakteryzowanie funkcji układu nerwowego • poznawanie ogólnej budowy układu nerwowego • charakteryzowanie budowy komórki nerwowej • rozpoznawanie tkanki nerwowej pod mikroskopem • charakteryzowanie neuronów ruchowych, czuciowych i pośredniczących • wykazywanie związku między budową neuronu a jego funkcją • wyjaśnianie istoty powstawania i przewodzenia impulsu nerwowego • omawianie cech potencjału czynnościowego	XI.1.1, XI.1.3, XI.2.6.c, XI.2.6.d	• praca w grupach z tekstem źródłowym – poznawanie ogólnej budowy i funkcji układu nerwowego • praca w grupach – analizowanie budowy neuronu na podstawie modelu lub schematu • praca w grupach – obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych tkanki nerwowej • pogadanka heurystyczna lub prezentacja multimedialna na temat budowy układu	• do rozsypanki wyrazowej kartki z nazwami elementów układu nerwowego • plansze, schematy • mikroskopy • preparaty trwałe tkanki nerwowej • model budowy neuronu • projektor Multiteka • zasoby multimedialne

		• neuroprzekaźniki • budowa i działanie synapsy chemicznej i synapsy elektrycznej		• porównywanie włókien mielinowych z włóknami bezmielinowymi pod względem szybkości przewodzenia impulsu nerwowego • określanie roli neuroprzekaźników • podawanie przykładów neuroprzekaźników: pobudzających i hamujących • przedstawianie budowy i roli synapsy • porównywanie działania synapsy chemicznej z działaniem synapsy elektrycznej		nerwowego i przewodzenia impulsów oraz neuroprzekaźników • charakteryzowanie budowy synaps: chemicznej i elektrycznej na podstawie schematów, plansz lub animacji • rozsypanka wyrazowa – budowa i działanie układu nerwowego	• prezentacja multimedialna • animacja
61.	Ośrodkowy układ nerwowy	• budowa ośrodkowego układu nerwowego • budowa i funkcje mózgowia • budowa i funkcje mózgu • ośrodki korowe • układ limbiczny • budowa i funkcja rdzenia kręgowego • skład i funkcja płynu mózgowo-rdzeniowego • rodzaje i funkcje opon mózgowo-rdzeniowych	1	• charakteryzowanie części mózgowia: mózgu, pnia mózgu, mózdzku • charakteryzowanie mózgu, rdzenia przedłużonego i mózdzku • omawianie budowy mózgu • określanie lokalizacji i roli ośrodków w korze mózgowej • określanie funkcji układu limbicznego • charakteryzowanie budowy i funkcji rdzenia kręgowego • określanie funkcji płynu mózgowo-rdzeniowego • charakteryzowanie budowy i roli opon mózgowo-rdzeniowych: opony twardej, opony miękkiej i pajęczynówki	XI.2.6.g	• charakteryzowanie budowy mózgowia – film • omawianie budowy mózgu na podstawie modelu • pogadanka heurystyczna na temat ośrodków korowych i układu limbicznego • praca w grupach – charakteryzowanie budowy rdzenia kręgowego z wykorzystaniem plansz • analizowanie schematów w atlasach anatomicznych lub animacja – budowa i funkcja opon mózgowych oraz płynu mózgowo-rdzeniowego	• plansze • schematy • podręcznik • atlas anatomiczny • trójwymiarowy model budowy mózgu • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja • film

62. 63.	Obwodowy układ nerwowy	• budowa i funkcje obwodowego układu nerwowego • budowa, rodzaje i podział nerwów • łuk odruchowy • rodzaje odruchów (monosynaptyczny i polisynaptyczny) • odruchy warunkowe • odruchy bezwarunkowe • powstawanie odruchów bezwarunkowych • odruch uczenia się • pamięć i jej rodzaje • myślenie i inteligencja	2	• wyjaśnianie terminów: <i>nerw, odruch monosynaptyczny, odruch polisynaptyczny, pamięć, myślenie, inteligencja</i> • omawianie budowy obwodowego układu nerwowego • rozróżnianie nerwów czaszkowych i nerwów rdzeniowych • charakteryzowanie elementów budowy łuku odruchowego • porównywanie odruchów monosynaptycznych i odruchów polisynaptycznych • przedstawianie drogi impulsu nerwowego w łuku odruchowym • porównywanie odruchów warunkowych z odruchami bezwarunkowymi • wyjaśnianie, w jaki sposób powstaje odruch warunkowy • wyjaśnianie zależności między uczeniem się a odruchami warunkowymi • charakteryzowanie pamięci • charakteryzowanie myślenia i inteligencji	XI.2.6.e, XI.2.6.f, XI.2.6.g	• uzupełnianie kart pracy • charakteryzowanie budowy nerwu na podstawie schematu • pogadanka heurystyczna na temat odruchów • charakteryzowanie budowy obwodowego układu nerwowego na podstawie planszy i prezentacji • analizowanie budowy łuku odruchowego i drogi przewodzenia impulsu nerwowego metodą inscenizacji (np. pajęczyna) • obserwacja – rozpoznawanie i klasyfikowanie odruchów do grupy odruchów warunkowych lub bezwarunkowych • praca w grupach z tekstem źródłowym dotyczącym procesu uczenia • debata na temat myślenia i inteligencji • praca w grupach – rola myślenia i inteligencji oraz pamięci w rozwiązywaniu gier logicznych: łamigłówki	• materiały do inscenizacji – pajęczyna (kartki z nazwami elementów łuku odruchowego, kłębek włóczki, nożyczki, drewniany lub gumowy młotek) • cytryna, latarka • gry logiczne • materiały źródłowe • podręcznik • schematy, plansze • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna

						rebusek, krzyżówki związane z układem nerwowym	
						• uzupełnianie kart pracy	
64.	Autonomiczny układ nerwowy	• funkcjonalny podział układu nerwowego • budowa i funkcja autonomicznego układu nerwowego • rola układu autonomicznego w utrzymaniu homeostazy • lokalizacja struktur nerwowych autonomicznego układu nerwowego	1	• rozróżnianie somatycznego i autonomicznego układu nerwowego • omawianie budowy autonomicznego układu nerwowego • wyjaśnianie roli autonomicznego układu nerwowego w utrzymaniu homeostazy • porównywanie budowy i funkcji części współczulnej autonomicznego układu nerwowego z jego częścią przywspółczulną • wyjaśnianie antagonistycznego działania układów: współczulnego i przywspółczulnego • określanie lokalizacji ośrodków nerwowych i zwojów nerwowych układu współczulnego i układu przywspółczulnego	XI.2.6.h	• praca w grupach metodą mapy mentalnej – funkcjonalny podział układu nerwowego oraz jego budowa i funkcje • praca w grupach na temat antagonistycznego działania układu współczulnego i układu przywspółczulnego • charakteryzowanie budowy układu autonomicznego z wykorzystaniem map mentalnych lub plansz, schematów, animacji • uzupełnianie kart pracy	• materiały do mapy mentalnej, np. flamastry, kolorowe kartki papieru, szare arkusze papieru • plansze, schematy • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja
65.	Higiena i choroby układu nerwowego	• higiena układu nerwowego • fazy snu • biologiczne znaczenie snu • wpływ substancji psychoaktywnych • mechanizm uzależnienia • skutki uzależnień • choroby neurologiczne	1	• charakteryzowanie poszczególnych faz snu • wykazywanie biologicznego znaczenia snu • wyjaśnianie wpływu substancji psychoaktywnych na funkcjonowanie organizmu: substancji narkotycznych, dopalaczy, alkoholu, nikotyny, leków • wyjaśnianie mechanizmu powstawania uzależnienia • omawianie wpływu uzależnień na organizm człowieka	XI.2.6.m, XI.2.6.n, XI.2.6.o	• dyskusja o roli i znaczeniu snu • w funkcjonowaniu organizmu • uczniowska prezentacja multimedialna na temat wpływu substancji psychoaktywnych na zdrowie człowieka • pogadanka	• podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • film

		• kryzys psychiczny • diagnostyka chorób układu nerwowego		• określanie znaczenia wczesnej diagnostyki dla ograniczenia społecznych skutków chorób układu nerwowego • charakteryzowanie wybranych chorób neurologicznych: choroba Alzheimera, choroba Parkinsona, schizofrenia, depresja • charakteryzowanie depresji jako najczęściej występującego zaburzenia psychicznego współczesnego świata • wyjaśnianie, na czym polega kryzys psychiczny • omawianie sposobów diagnostyki chorób układu nerwowego: elektroencefalografia (EEG), tomografia komputerowa (TK), rezonans magnetyczny (MRI)		heurystyczna lub film na temat chorób układu nerwowego oraz ich diagnostyki i profilaktyki • uzupełnianie kart pracy • dyskusja podsumowująca	
66.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Układ nerwowy</i>	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie nerwowym	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie nerwowym	X	• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania</i> i <i>Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
9. Narządy zmysłów							
67.	Narządy zmysłów u zwierząt	• receptory • podział receptorów • narządy zmysłów u zwierząt • zmysł dotyku • zmysł wzroku • ewolucja oka • linia boczna u ryb • zmysł słuchu	1	• wyjaśnianie terminu: <i>receptor</i> • wskazywanie kryterium podziału receptorów • omawianie roli poszczególnych receptorów • charakteryzowanie narządów zmysłów zwierząt pod względem budowy i funkcji • przedstawienie ewolucji oka prostego	XI.2.6.i, XI.2.6.j	• rozsypanka wyrazowa – receptory i rodzaje bodźców • pogadanka heurystyczna na temat ewolucji oka prostego • uczniowska prezentacja multimedialna na	• do rozsypanki wyrazowej kartki z nazwami rodzajów receptorów i bodźców • foliogram lub plansza

		równowagi • zmysł węchu i smaku		• porównywanie budowy oka pęcherzykowego bezkręgowców z okiem kręgowców • porównywanie narządów równowagi: statocysty u bezkręgowców i błędnik u kręgowców • charakteryzowanie narządów słuchu u zwierząt • wymienianie lokalizacji chemoreceptorów u zwierząt wodnych i lądowych		temat różnych typów narządów zmysłu występujących u zwierząt • uzupełnianie kart pracy	budowy oka złożonego owada • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna
68. 69.	Budowa i działanie narządu wzroku	• budowa gałki ocznej • budowa i rola siatkówki • aparat ochronny gałki ocznej • mechanizm widzenia • droga światła w oku • droga impulsu do ośrodka wzroku w korze mózgowej • procesy chemiczne w fotoreceptorach • akomodacja i adaptacja oka • widzenie przestrzenne • wady wzroku • choroby oczu • higiena narządu wzroku	2	• omawianie budowy i roli poszczególnych elementów gałki ocznej • charakteryzowanie siatkówki i jej światłoczułych elementów: pręcików i czopków • analizowanie budowy i funkcji aparatów ochronnego i ruchowego gałki ocznej • analizowanie drogi, którą pokonuje światło w gałce ocznej • omawianie drogi impulsu nerwowego od siatkówki do ośrodka wzroku w korze mózgowej • wyjaśnianie przebiegu procesów zachodzących w fotoreceptorach • wyjaśnianie, na czym polega widzenie przestrzenne • charakteryzowanie wad wzroku • omawianie chorób oczu: jaskra, zaćma, zwyrodnienie plamki, daltonizm • przedstawianie zasad higieny narządu wzroku	XI.2.6.k	• charakteryzowanie budowy oka z wykorzystaniem modelu lub planszy • animacja lub prezentacja przedstawiająca mechanizm widzenia • obserwowanie reakcji zwięzania się źrenicy pod wpływem światła • praca w grupach – analizowanie schematu drogi światła i impulsu nerwowego metodą linii czasu • uczniowska prezentacja multimedialna dotycząca wad i chorób narządu wzroku • dyskusja – burza mózgów na temat właściwej higieny	• model lub plansza budowy oka • do linii czasu: kartki z nazwami elementów budujących oko, drogą impulsu nerwowego, nazwą ośrodka wzroku w korze mózgowej • schemat osi czasu • latarka • podręcznik • projektor Multiteka • zasoby multimedialne

						wzroku	• prezentacja multimedialna • animacja
70.	Ucho – narząd słuchu i równowagi	• budowa i funkcje ucha • narząd spiralny (Cortiego) jako właściwy narząd słuchu • błędnik kostny i błędnik błoniasty • budowa narządu równowagi • funkcjonowanie narządu równowagi • droga fali dźwiękowej • powstawanie wrażeń słuchowych • choroba lokomocyjna • negatywny wpływ hałasu na zdrowie	1	• analizowanie budowy i funkcji narządu słuchu i równowagi • przedstawianie funkcji poszczególnych elementów budowy ucha: zewnętrznego, środkowego i wewnętrznego • analizowanie budowy i funkcji narządu spiralnego (Cortiego) jako właściwego narządu słuchu • opisywanie budowy narządu równowagi: woreczka, łagiewki, przewodów półkolistych • analizowanie mechanizmu powstawania wrażeń słuchowych • analizowanie działania narządu równowagi podczas ruchu • w płaszczyźnie pionowej oraz w płaszczyźnie poziomej • przedstawianie istoty choroby lokomocyjnej • poznawanie negatywnych skutków oddziaływania hałasu na zdrowie	XI.2.6.k	• charakteryzowanie budowy narządu słuchu i równowagi z wykorzystaniem modelu, planszy, schematu • praca w grupach – analizowanie schematu drogi fal dźwiękowych i impulsu nerwowego metodą linii czasu • animacja lub prezentacja – charakteryzowanie budowy zmysłu równowagi • dyskusja – burza mózgów na temat negatywnych skutków oddziaływania hałasu na narząd słuchu	• trójwymiarowy model ucha • plansza, schemat • do linii czasu: kartki z nazwami elementów drogi fali dźwiękowej, impulsu nerwowego, ośrodka słuchowego • schemat osi czasu • podręcznik • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja
71.	Narządy smaku oraz węchu	• budowa i funkcje narządu smaku • mechanizm powstawania wrażeń smakowych • budowa i funkcje narządu węchu	1	• poznawanie budowy i funkcji narządu smaku • omawianie sposobu powstawania wrażeń smakowych • poznawanie budowy i funkcji narządu węchu • omawianie sposobu powstawania wrażeń węchowych	XI.2.6.l	• pogadanka heurystyczna na temat budowy narządu smaku z wykorzystaniem planszy, schematu • prezentacja – powstawania wrażeń	• plansze, schematy • materiały do obserwacji: sześć musów, w tym dwa z dwóch owoców, dwa

		• powstawanie wrażeń węchowych		• wyjaśnianie znaczenia adaptacyjnego narządu węchu • wykazywanie współdziałania narządu smaku z narządem węchu		• smakowych • charakteryzowanie budowy narządu węchu na podstawie planszy, schematu • animacja – omawianie powstawania wrażeń węchowych • metoda obserwacji – współdziałanie zmysłów smaku i węchu w odbiorze wrażeń smakowych	• z dwóch warzyw i dwa mieszane – owocowo-warzywne • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja
72.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o narządach zmysłu	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o narządach zmysłu	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o narządach zmysłu		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
73.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziałów <i>Układ nerwowy i Narządy zmysłów</i>	• praca klasowa – układ nerwowy i narządy zmysłów	1	• sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziałów: <i>Układ nerwowy, Narządy zmysłów</i>		• pakiet zadań sprawdzających dla każdego ucznia z rozdziałów: <i>Układ nerwowy, Narządy zmysłów</i>	• Generator testów
10. Układ hormonalny							
74.	Układ hormonalny u zwierząt	• funkcje układu hormonalnego u zwierząt • gruczoły	1	• wyjaśnianie terminów: <i>hormon, feromon</i> • omawianie znaczenia układu hormonalnego u zwierząt	XI.2.5.a, XI.2.9.j	• pogadanka lub prezentacja multimedialna na temat funkcji układu	• podręcznik • materiały źródłowe • karty pracy

		endokryne i gruczoły egzokryne • feromony • porównanie układu nerwowego z układem hormonalnym • regulacja hormonalna przeobrażenia u owadów		• porównywanie działania gruczołu endokrynnego z działaniem gruczołu egzokrynnego • porównywanie działania układów nerwowego i hormonalnego • omawianie regulacji hormonalnej przeobrażenia u owadów		hormonalnego • porównywanie działania układu nerwowego z działaniem układu hormonalnego – animacja, film • praca w grupach – analiza regulacji hormonalnej przeobrażenia się owada z wykorzystaniem podręcznika, tekstu źródłowego • uzupełnianie kart pracy	• projektor Multiteka • zasoby multimedialne • animacja • prezentacja multimedialna • film
75. 76.	Budowa i rola układu hormonalnego	• funkcje układu hormonalnego • gruczoły zewnątrzwydzielnicze i wewnątrzwydzielnicze • kryteria podziału hormonów • podział hormonów ze względu na budowę chemiczną • podział hormonów ze względu na miejsce i zakres działania • podział hormonów ze względu na mechanizm ich działania • hormony	2	• omawianie funkcji układu hormonalnego • wskazywanie różnicy między gruczołami zewnątrzwydzielniczymi a gruczołami wewnątrzwydzielniczymi • wskazywanie miejsc występowania gruczołów dokrewnych u ludzi • charakteryzowanie gruczołów dokrewnych • omawianie działania poszczególnych hormonów • klasyfikowanie hormonów ze względu na budowę chemiczną: hormony steroidowe i hormony niesteroidowe • przedstawianie przykładów hormonów białkowych i hormonów steroidowych • klasyfikowanie hormonów ze względu na miejsce i zakres ich działania: hormony o działaniu ogólnym i hormony tkankowe	XI.2.5.a, XI.2.5.b, XI.2.5.c, XI.2.5.d, XI.2.5.h, XI.2.5.i	• wskazywanie na planszy lokalizacji gruczołów dokrewnych • omawianie roli hormonów z wykorzystaniem gry dydaktycznej (memory) • uczniowska prezentacja multimedialna na temat hormonów białkowych i steroidowych • rola podwzgórza i przysadki mózgowej w utrzymaniu homeostazy – film • pogadanka heurystyczna na temat	• plansze, schematy • materiały źródłowe • podręcznik • kartki z nazwami i funkcjami hormonów do gry memory • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • animacja • prezentacja multimedialna • film

		tkankowe i ich działanie • sposób działania hormonów • gruczoły dokrewne i ich hormony • hormony osi: podwzgórze – przysadka – tkanka docelowa oraz mechanizm ich współdziałania • rola podwzgórza i przysadki w utrzymaniu homeostazy • hormony gruczołów dokrewnych niezależnych od przysadki i ich funkcje • trzustka i jej hormony • regulacja hormonalna rytmu dobowego, tempa metabolizmu i wzrostu organizmu • mechanizm działania hormonów białkowych • mechanizm działania		• klasyfikowanie hormonów w zależności od ich stężenia we krwi – na takie, które ulegają znacznym wahaniom, oraz na takie, których stężenie we krwi jest utrzymywane na względnie stałym poziomie – wraz z przykładami • przedstawianie roli hormonów tkankowych na przykładzie gastryny, histaminy i erytropoetyny • wyjaśnianie mechanizmu działania hormonów osi: podwzgórze – przysadka – tkanka docelowa • przedstawianie trzustki jako gruczołu o podwójnym działaniu • wskazywanie i analizowanie wpływu danych hormonów na regulację rytmu dobowego, tempa metabolizmu i na wzrost organizmu • analizowanie i porównywanie mechanizmu działania hormonów steroidowych i hormonów białkowych		wpływu hormonów na regulację rytmu dobowego, tempa metabolizmu i wzrost organizmu • uzupełnianie kart pracy	

		hormonów steroidowych					
77.	Regulacja wydzielania hormonów	• antagonistyczne działanie hormonów • rola podwzgórza i przysadki w regulacji hormonalnej • hormony uwalniające (liberyny) i hormony hamujące (statyny) • rola podwzgórza i przysadki w koordynacji pracy układów hormonalnego i nerwowego • ujemne sprzężenie zwrotne w regulacji wydzielania hormonów tarczycy, kory nadnerczy i gonad	1	• omówienie antagonistycznego działania hormonów na przykładzie insuliny i glukagonu oraz kalcytoniny i parathormonu • omawianie nadrzędnej roli podwzgórza w funkcjonowaniu układów hormonalnego i nerwowego • omawianie roli przysadki • wyjaśnianie, na czym polega mechanizm sprzężenia zwrotnego ujemnego • analizowanie działania mechanizmu sprzężenia zwrotnego ujemnego na przykładzie regulacji wydzielania hormonów tarczycy, kory nadnerczy i gonad • wyjaśnianie powiązań między układem nerwowym a układem hormonalnym w utrzymaniu homeostazy	XI.2.5.d, XI.2.5.e, XI.2.5.f	• wyjaśnianie powiązania między podwzgórzem a przysadką z wykorzystaniem schematu • uczniowska prezentacja multimedialna na temat antagonistycznego działania insuliny i glukagonu oraz kalcytoniny i parathormonu • pogadanka na temat liberyn i statyn • analizowanie działania mechanizmu sprzężenia zwrotnego ujemnego w regulacji wydzielania hormonów tarczycy, kory nadnerczy i gonad na podstawie animacji • uzupełnianie kart pracy	• schemat • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja
78.	Nadczynność i niedoczynność gruczołów dokrewnych. Stres	• przyczyny zaburzeń hormonalnych • diagnostyka i leczenie zaburzeń układu hormonalnego • nadczynność	1	• wyjaśnianie terminów: <i>nadczynność gruczołów dokrewnych, niedoczynność gruczołów dokrewnych, stres, stresory</i> • określanie skutków niedoczynności i nadczynności gruczołów dokrewnych (tarczycy, przysadki, przytarczyc, grasicy, nadnerczy, trzustki, gonad)	XI.2.5.g, XI.2.5.j	• praca w zespołach z podręcznikiem na temat skutków nadczynności i niedoczynności wybranych gruczołów dokrewnych	• materiały do metaplanu, np. flamastry, kolorowe kartki papieru, szare arkusze papieru

		i niedoczynność gruczołów dokrewnych • wybrane choroby spowodowane nadczynnością i niedoczynnością gruczołów • stres – definicja, przyczyna • przebieg reakcji stresowej • stres krótkotrwały i stres długotrwały • stresory • rola podwzgórza w reakcji stresowej • sposoby radzenia sobie ze stresem • cukrzyca		• charakteryzowanie wybranych chorób spowodowanych zaburzeniami hormonalnymi (choroba Hashimoto, akromegalia, choroba Gravesa–Basedowa, karłowatość, gigantyzm, tężyczka, choroba Addisona, zespół Cushinga) • wyjaśnianie roli podwzgórza i hormonów w reakcji stresowej u człowieka • charakteryzowanie stresu i omawianie metod radzenia sobie z nim • analizowanie czynników stresowych oraz dokonywanie ich podziału na stresory fizyczne i chemiczne • charakteryzowanie typów cukrzycy i omówienie jej skutków • omawianie metod diagnostyki i profilaktyki cukrzycy		• metoda metaplanu na temat stresu, jego skutków oraz sposobów radzenia sobie z nim • pogadanka heurystyczna lub prezentacja na temat cukrzycy – jej skutków oraz zachowań profilaktycznych z wykorzystaniem tekstów źródłowych • uzupełnianie kart pracy	• schematy • karty pracy • podręcznik • materiały źródłowe • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna
79.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Układ hormonalny</i>	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie hormonalnym	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o układzie hormonalnym		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
80.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału <i>Układ hormonalny</i>	• praca klasowa – układ hormonalny	1	• sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału <i>Układ hormonalny</i>		• pakiet zadań sprawdzających dla każdego ucznia z rozdziału <i>Układ hormonalny</i>	• Generator testów

11. Rozmnażanie i rozwój							
81.	Rozmnażanie i rozwój u zwierząt	• cel rozmnażania • rozmnażanie bezpłciowe i jego sposoby • istota rozmnażania płciowego • rozwój zarodkowy • rodzaje bruzdkowania • rodzaje rozrodu • błony płodowe • rozwój młodocianych osobników • rozwój prosty i rozwój złożony u pasożytów i stawonogów • systemy rozrodcze	2	• wyjaśnianie terminów: <i>rozdzielność płciowa, obojactwo (hermafrodytyzm), dymorfizm płciowy, ontogeneza</i> • charakteryzowanie sposobów rozmnażania bezpłciowego u zwierząt • przedstawianie znaczenia rozmnażania płciowego dla przetrwania gatunku • porównywanie bezpłciowego i płciowego rozmnażania u zwierząt w aspekcie zmienności genetycznej • porównywanie zapłodnienia zewnętrznego z zapłodnieniem wewnętrznym • wyjaśnianie, na czym polega zapłodnienie krzyżowe i samozapłodnienie, oraz podawanie przykładów zwierząt, u których zachodzą te procesy • charakteryzowanie rozwoju zarodkowego organizmów (bruzdkowanie, gastrulacja, histogeneza, organogeneza) • wyodrębnianie zwierząt pierwoustych i wtóroustych • klasyfikowanie jaj ze względu na ilość i rozmieszczenie żółtka • wykazywanie związku budowy jaja ze środowiskiem życia zwierzęcia • omawianie przebiegu bruzdkowania w zależności od rodzaju jaja • przedstawianie roli błon płodowych w rozwoju zarodkowym owodniowców • rozróżnianie żywicieli pośrednich i żywicieli ostatecznych u zwierząt	XI.2.9.a, XI.2.9.b, XI.2.9.c, XI.2.9.d, XI.2.9.e, XI.2.9.f, XI.2.9.g, XI.2.9.h, XI.2.9.i, XI.2.9.k, XI.2.9.l	• uczniowska prezentacja multimedialna na temat rozmnażania płciowego i rozmnażania bezpłciowego u zwierząt • pogadanka heurystyczna dotycząca zapłodnienia • etapy rozwoju embrionalnego – metoda linii czasu • praca w grupach z tekstem źródłowym na temat rozwoju młodocianych osobników u pasożytów i stawonogów • uzupełnianie kart pracy	• materiały źródłowe • podręcznik • schematy • do linii czasu: kartki z nazwami etapów rozwoju zarodkowego • schemat osi czasu • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna
82.							

				Pasożytniczych • omawianie rozwoju młodocianych osobników u pasożytów • rozróżnianie rozwoju prostego i rozwoju złożonego u stawonogów • porównywanie przeobrażenia zupełnego z przeobrażeniem niezupełnym u owadów, z uwzględnieniem roli poczwarki			
83.	Budowa i funkcje męskich narządów rozrodczych	• funkcje męskich narządów rozrodczych • budowa męskich narządów rozrodczych zewnętrznych • powstawanie i transport plemników • budowa męskich narządów rozrodczych wewnętrznych • cechy płciowe męskie • nasienie • budowa i funkcja plemnika • spermatogeneza	1	• wyjaśnianie terminów: <i>ejakulat, kapacytacja, erekcja, ejakulacja</i> • omawianie funkcji męskich narządów rozrodczych: zewnętrznych i wewnętrznych • charakteryzowanie budowy męskich narządów płciowych • poznawanie budowy elementów układu rozrodczego męskiego (jąder) na podstawie obserwacji mikroskopowych • analizowanie wytwarzania i transportu plemników • analizowanie procesu spermatogenezy • poznanie budowy plemnika i roli poszczególnych jego elementów w zapłodnieniu • skład nasienia	XI.1.3, XI.2.9.m, XI.2.9.n	• pogadanka na temat funkcji męskich narządów rozrodczych • charakteryzowanie budowy męskich narządów płciowych z wykorzystaniem plansz i schematów • obserwacje mikroskopowe preparatów trwałych przekroju poprzecznego jąder i preparatów plemników ludzkich metodą stacyjek • tworzenie w grupach mapy mentalnej przedstawiającej przebieg spermatogenezy • charakteryzowanie budowy plemnika na podstawie planszy lub schematu	• plansze, schematy • mikroskopy • preparaty trwałe przekroju poprzecznego jądra, preparaty plemników • materiały do mapy mentalnej, np. flamastry, kolorowe szare arkusze papieru, kartki z nazwami etapów spermatogenezy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna

84. 85.	Budowa i funkcje żeńskich narządów rozrodczych	funkcje żeńskiego układu rozrodczego budowa żeńskich zewnętrznych i wewnętrznych narządów płciowych przystosowanie narządów rozrodczych żeńskich do ciąży i porodu oogeneza menopauza cykl miesięczkowy i jego fazy hormonalna regulacja przebiegu cyklu miesięczkowego rola syntetycznych hormonów w regulacji cyklu menstruacyjnego	2	charakteryzowanie budowy i funkcji żeńskich narządów płciowych zewnętrznych i wewnętrznych poznawanie budowy elementów narządów układu rozrodczego żeńskiego (jajnika) na podstawie obserwacji mikroskopowych omawianie przystosowań narządów rozrodczych żeńskich do ciąży i porodu analizowanie procesu oogenezy analizowanie faz cyklu miesięczkowego z uwagi na zmiany w jajniku i zmiany w obrębie błony śluzowej macicy wyjaśnianie regulacji hormonalnej cyklu miesięczkowego wskazywanie różnic i podobieństw w przebiegu powstawania męskich i żeńskich gamet przedstawianie roli syntetycznych hormonów (progesteronu i estrogenów) w regulacji cyklu menstruacyjnego	XI.1.3, XI.2.9.m, XI.2.9.n, XI.2.9.o, XI.2.9.p	charakteryzowanie budowy i funkcji żeńskich narządów płciowych (zewnętrznych i wewnętrznych) na podstawie plansz, schematów, animacji obserwacje mikroskopowe preparatów trwałych przekroju poprzecznego jajnika metodą stacyjek praca w grupach – analizowanie przebiegu oogenezy metodą linii czasu charakteryzowanie budowy oocytu II rzędu na podstawie schematów i zdjęć analizowanie zmian zachodzących w jajniku i macicy podczas cyklu miesięczkowego z wykorzystaniem animacji lub prezentacji pogadanka na temat roli syntetycznych hormonów w regulacji cyklu miesięczkowego	plansza, zdjęcia, schematy mikroskopy preparaty trwałe przekroju jajnika do linii czasu: kartki z nazwami etapów oogenezy projektor Multiteka zasoby multimedialne prezentacja multimedialna animacja
86.	Rozwój człowieka.	wędrówka plemników	1	omawianie wędrówki plemników w drogach rodnych kobiety	XI.2.9.q,	uczniowska prezentacja	zdjęcia, schematy

	Metody antykoncepcji	w drogach rodnych kobiety • zapłodnienie – znaczenie i przebieg • ontogeneza • rozwój prenatalny • listki zarodkowe • funkcje błon płodowych • łożysko – budowa i funkcje • czynniki wpływające na przebieg ciąży • badania prenatalne • poród • rozwój postnatalny i jego etapy • antykoncepcja i jej metody • niepłodność • skutki wydłużającego się okresu starości		• omawianie znaczenia i przebiegu zapłodnienia • charakteryzowanie etapów rozwoju prenatalnego: zarodkowego i płodowego • charakteryzowanie listków zarodkowych – ektoderma, endoderma, mezoderma • wyjaśnianie roli łożyska i błon płodowych w rozwoju prenatalnym • opisywanie roli łożyska jako gruczołu dokrewnego • przedstawianie czynników wewnętrznych i czynników zewnętrznych wpływających na przebieg ciąży • charakteryzowanie etapów porodu • charakteryzowanie etapów rozwoju postnatalnego • opisywanie wybranych badań prenatalnych (USG, badanie krwi, amniopunkcja) • wyjaśnianie istoty i znaczenia badań prenatalnych • przedstawianie istoty wybranych przyczyn niepłodności • wyjaśnianie roli antykoncepcji • wskazywanie różnic między naturalnymi metodami antykoncepcji a sztucznymi metodami antykoncepcji • przedstawianie skutków wydłużającego się okresu starości	XI.2.9.r	multimedialna przedstawiająca rozwój prenatalny człowieka • rozwój prenatalny człowieka – film z badania USG • analizowanie budowy łożyska z wykorzystaniem planszy lub schematu • charakteryzowanie etapów rozwoju prenatalnego i rozwoju postnatalnego z wykorzystaniem skrzynki odkryć	• kartki z opisem cech oraz przedmioty charakterystyczne dla poszczególnych etapów rozwoju człowieka do skrzynki odkryć • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja • film
87.	Higiena i choroby układu	• higiena układu rozrodczego • metody diagnostyczne	1	• przedstawianie zasad przestrzegania higieny układu rozrodczego • omawianie metod diagnostycznych chorób układu rozrodczego (badania	VI.5, VII.5, VIII.5	• burza mózgów na temat właściwej higieny układu rozrodczego	• karty pracy • podręcznik • materiały źródłowe

	rozdrczego	układu rozrodczego • choroby nowotworowe układu rozrodczego • rak piersi • diagnostyka i profilaktyka chorób nowotworowych układu rozrodczego • badania piersi • choroby układu rozrodczego przenoszone drogą płciową • sposoby leczenia i profilaktyka chorób przenoszonych drogą płciową		cytologiczne, USG jamy brzusznej, testy krwi, mammografia) • charakteryzowanie chorób układu rozrodczego: raka jądra, raka jajnika, raka szyjki macicy, przerostu gruczołu krokowego, raka piersi oraz uświadamianie znaczenia wczesnej diagnostyki • omawianie przebiegu oraz profilaktyki wybranych chorób układu rozrodczego przenoszonych drogą płciową: kiła, rzeżączka, chlamydia, rzeżączka, zakażenie wirusem brodawczaka ludzkiego, grzybice narządów płciowych		• praca w grupach – charakteryzowanie chorób układu rozrodczego • praca w eksperckich grupach uczniowskich na temat metod diagnostycznych (z wykorzystaniem materiałów internetowych lub innych źródeł informacji, np. podręcznika, tekstów źródłowych)	• schematy
88.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Rozmnażanie i rozwój</i>	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o rozmnażaniu i rozwoju	1	• powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności o rozmnażaniu i rozwoju		• rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 3</i>	• podręcznik – <i>Biologia na czasie 3</i> • <i>Maturalne karty pracy 3</i> • Generator testów
89.	Podsumowanie stopnia opanowania wiadomości z programu nauczania	• powtórzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z programu	1				

	biologii dla klasy 3 szkoły ponad- podstawowej, poziom rozszerzony	nauczania biologii – klasa 3, szkoła ponad- podstawowa, poziom rozszerzony					

Autor: Małgorzata Miękus